

УДК 336.1:352

DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2025.4.22>

JEL Classification: E62, H70, H71, H72, H77

Валігура В.А.,
канд. екон. наук, доцент,
докторант кафедри фінансів ім. С.І. Юрія,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5114-3886>,
Одайський О.Б.,
здобувач* третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти «доктор філософії» за спеціальністю 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-1646-451X>,
Вакулич І.П.,
здобувач** третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти «доктор філософії» за спеціальністю 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-5125-2405>,
Сорока М.В.,
здобувач*** третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти «доктор філософії» за спеціальністю 072 «Фінанси,
банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-3427-7328>,
Західноукраїнський національний університет, Тернопіль

ПРАГМАТИКА ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Valihura V.A.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof.,
doctoral student at the S.I. Yuriy department of finance,
Odaiskyi O.B.,
candidate for the third level of higher education "Doctor of Philosophy"
in specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market",
Vakulich I.P.,
candidate for the third level of higher education "Doctor of Philosophy"
in specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market",
Soroka M.V.,
candidate for the third level of higher education "Doctor of Philosophy"
in specialty 072 "Finance, banking, insurance and stock market",
West Ukrainian National University, Ternopil

PRAGMATICS OF FISCAL DECENTRALIZATION IN THE CONTEXT OF FORMING LOCAL BUDGET REVENUES IN UKRAINE

Постановка проблеми. В сучасних умовах трансформації системи державного управління питання ефективного розподілу фінансових ресурсів між рівнями влади набуває особливого значення. Розбудова фінансово спроможних територіальних громад, підвищення результативності податкової політики та забезпечення стійкості публічних фінансів вимагають формування архітектури бюджетно-податкових відносин, яка ґрунтується на засадах фінансової децентралізації. Саме такий підхід визначає ефективність управління економічними процесами на субнаціональному рівні, фінансову самодостатність місцевих громад та здатність держави забезпечувати збалансований

* Науковий керівник: Валігура В.А. – канд. екон. наук, доцент

** Науковий керівник: Луцик А.І. – канд. екон. наук, доцент

*** Науковий керівник: Валігура В.А. – канд. екон. наук, доцент

розвиток усієї території.

З початком реформи децентралізації в Україні (з 2014 р.) спостерігається істотне переформатування міжбюджетних відносин, розширення податкових повноважень територіальних громад і формування інститутів фінансової відповідальності на місцях. Проте практичне втілення цих процесів залишається нерівномірним і потребує наукового осмислення. Незважаючи на позитивну динаміку зростання частки власних доходів місцевих бюджетів, у структурі міжбюджетних трансфертів продовжує домінувати вертикальна залежність від державного бюджету. Це свідчить про те, що децентралізація в Україні поки не повною мірою трансформувалася у дієвий механізм фіскального саморегулювання.

Крім того, такі глобальні виклики, як воєнні дії, економічні кризи та постпандемічні наслідки, актуалізують необхідність переосмислення фіскальної політики з позицій фінансової стійкості територіальних громад. Зокрема, важливо дослідити, як фіскальні ризики вплинули на формування доходів місцевих бюджетів, мобілізацію податкових надходжень та забезпечення публічних функцій місцевих органів влади в складних умовах. У цьому контексті прагматичний аспект дії фіскальної децентралізації полягає не лише у формальному розмежуванні повноважень, а у фактичній здатності місцевого рівня ефективно виконувати делеговані функції, формувати власну податкову базу та сприяти збалансованому економічному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасної фінансової літератури дає змогу виділити декілька ключових напрямків досліджень у сфері фіскальної децентралізації:

1. Структура бюджетних доходів та податковий потенціал. У цьому ракурсі дослідження Л. Петик та співавтори [1] зазначають про зростання власних доходів місцевих бюджетів, однак стверджують, що залежність від державних трансфертів залишається високою. Т. Пономарьова та М. Комлева [2] акцентують увагу на тому, що в структурі доходів місцевих бюджетів переважає ПДФО, що створює ризики для громад в умовах кризи та безробіття. О. Десятнюк та Ф. Ткачик [3] досліджують роль податкового потенціалу в розвитку місцевого самоврядування в Україні та шляхи його збільшення через диверсифікацію повноважень, цифровізацію та боротьбу з тіньовою економікою. Т. Єфименко [4] обґрунтовує важливість майнового оподаткування як стабільного джерела доходів, яке менше залежить від економічних коливань, ніж прибуткові податки.

2. Фіскальні дисбаланси та міжнародні порівняння. Розвиваючи цей напрямок науковці порівнюють український досвід з європейськими та американськими моделями. Так, Т. Буй та О. Ковальчук [5] виявили значний вертикальний дисбаланс: за рівнем децентралізації видатків Україна наближається до країн Скандинавії, тоді як за доходами перебуває на середньому рівні країн Східної Європи. А. Крисоватий та Ф. Ткачик [6], аналізуючи еволюцію фіскального федералізму в США, пропонують адаптувати американський досвід стимулювання фінансової автономії та ринкового регулювання в український децентралізм. В. Тропіна та А. Клименко [7] порівнюють джерела фінансування громад в Україні та ЄС, рекомендуючи розширити права місцевої влади щодо встановлення ставок податків та диверсифікувати надходження за рахунок нерухомості.

3. О. Шевчук та В. Мартиненко [8], Н. Крючкова [9], Н. Трусова і співавтори [10] розвинули методологію оцінки та моделювання фіскальної децентралізації.

4. В окремих дослідженнях наведене критичне оцінювання перебігу реформи фіскальної децентралізації й висвітлено стратегічні проблеми та ризики. Зокрема, В. Теремецький та співавтори [11] стверджують, що процес децентралізації в Україні часто є неефективним або «декоративним» через відсутність чіткої стратегії, корупційні ризики та недостатню фінансову незалежність органів місцевого самоврядування у прийнятті рішень. А. Ковальчук [12] вказує на ризики, пов'язані з низькою кваліфікацією місцевих кадрів та обмеженою фінансовою компетентністю громад, що заважає ефективному використанню податкового потенціалу. Ф. Ткачик [13] зазначає, що пандемія COVID-19 стала серйозним викликом, який проявив низький рівень бюджетної автономії територіальних громад.

Наше дослідження більшою мірою тяжіє до першого з розглянутих напрямків, однак недостатньо розвиненою дослідницькою нішею ми вважаємо вивчення та оцінювання процесу фіскальної децентралізації в довгостроковому періоді з виділенням окремих етапів на основі проведених реформ.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення передумов реформи фіскальної децентралізації в Україні, виділення окремих етапів її проведення та оцінювання впливу на формування доходів місцевих бюджетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фіскальна децентралізація є одним із ключових напрямків сучасної державної політики, спрямованої на формування фінансової спроможності територіальних громад та підвищення ефективності публічного управління. Вона ґрунтується на принципах фіскального федералізму, що передбачає багаторівневу систему управління державними фінансами, у межах якої повноваження щодо формування, розподілу та використання ресурсів розмежовуються між центральним й субнаціональним рівнями. У класичному розумінні, фіскальний федералізм охоплює такі базові засади, як субсидіарність, автономність бюджетів, фінансова відповідальність, прозорість міжбюджетних відносин та справедливості перерозподілу.

В умовах унітарної держави, якою є Україна, фінансова децентралізація набуває особливого змісту: вона не передбачає федеративного устрою, але спрямована на делегування фінансових і податкових повноважень від центрального до місцевого рівня – областей, районів і територіальних громад. Така модель має на меті не лише забезпечення більш ефективного використання ресурсів, а й посилення економічної самостійності громад, їх здатності планувати розвиток і відповідати за якість публічних послуг.

На початку 2010-х років в Україні функціонувала надмірно централізована система управління фінансами, у якій переважна частина податкових надходжень акумулювалася у державному бюджеті. Місцеві органи влади були переважно розпорядниками трансфертів, що обмежувало їхню ініціативу та фінансову гнучкість. Потреба у децентралізації визріла внаслідок тривалого дисбалансу між фінансовими ресурсами та обсягом делегованих повноважень.

У табл. 1 представлено динаміку питомої ваги власних доходів місцевих бюджетів, яка засвідчує, що остання у 2011–2014 рр. коливалася в межах 43,6 % – 47,7 %, причому стабільної тенденції не спостерігалось.

Таблиця 1

Динаміка питомої ваги власних доходів місцевих бюджетів в Україні у 2011–2024 рр.

Роки	Доходи місцевих бюджетів					
	Власні доходи		Трансферти		Всього	
	млрд грн	%	млрд грн	%	млрд грн	%
2011	86,66	47,7	94,88	52,3	181,54	100
2012	100,81	44,8	124,46	55,2	225,27	100
2013	105,17	47,6	115,85	52,4	221,02	100
2014	101,10	43,6	130,60	56,4	231,70	100
2015	120,48	40,9	173,98	59,1	294,46	100
2016	170,75	46,6	195,40	53,4	366,15	100
2017	229,50	45,7	272,60	54,3	502,10	100
2018	263,48	46,8	298,94	53,2	562,42	100
2019	300,18	53,6	260,35	46,4	560,53	100
2020	311,30	66,0	160,18	34,0	471,48	100
2021	377,97	65,1	202,73	34,9	580,70	100
2022	418,34	75,4	136,75	24,6	555,09	100
2023	475,22	72,8	177,39	27,2	652,61	100
2024	491,60	72,3	187,93	27,7	679,53	100

Джерело: складено авторами за [14; 15]

Власні податкові надходження не були домінуючою складовою частиною доходів місцевих бюджетів і становили 40,26 %, 38,11 %, 41,26 % та 37,69 % у 2011–2014 рр. – відповідно (табл. 2). Основною статтею серед податкових надходжень був податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), надходження якого у 2014 р. склали 62,56 млрд грн, причому усі податкові надходження становили 87,33 млрд грн. Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів були другим за фінансовим значенням джерелом податкових надходжень місцевих бюджетів і становили у 2014 р. 14,56 млрд грн; основну частку серед них (12,08 млрд грн) займала плата за землю. Неподаткові надходження склали 12,26 млрд грн, а лівову частку доходів місцевих бюджетів у 2014 р. займали офіційні трансферти в розмірі 130,60 млрд грн або 56,4 %.

Таблиця 2

Доходи місцевих бюджетів України за статтями доходів у 2011–2014 рр., млрд грн

Вид надходжень	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5
Податкові надходження	73,09	85,85	91,19	87,33
<i>Частка податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів, %</i>	40,26	38,11	41,26	37,69
Податок на доходи фізичних осіб	54,07	61,07	64,59	62,56
Податок на прибуток підприємств	0,36	0,44	0,68	0,26

продовження табл. 2

1	2	3	4	5
Податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів	0,29	0,03	0,01	0,00
Збір за першу реєстрацію транспортного засобу	0,39	0,66	0,57	0,40
Збори та плата за спеціальне використання природних ресурсів	12,92	15,24	15,00	14,56
у т. ч. плата за землю	10,70	12,58	12,80	12,08
Акцизний податок	0,91	1,24	1,36	0,16
Місцеві податки і збори	2,50	5,46	7,32	8,06
у т. ч. єдиний податок	1,99	4,82	6,64	7,41
Екологічний податок	1,19	1,55	1,53	1,22
Фіксований сільськогосподарський податок	0,12	0,13	0,13	0,12
Інші податки та збори	0,35	0,03	0,01	0,00
Неподаткові надходження	10,92	12,64	12,13	12,26
Доходи від операцій з капіталом	1,83	1,75	1,38	1,13
Цільові фонди	0,82	0,57	0,47	0,38
Разом доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів)	86,66	100,81	105,17	101,10
Офіційні трансферти	94,88	124,46	115,85	130,60
Всього	181,54	225,27	221,02	231,7

Джерело: складено авторами за [14]

Слабким місцем дохідної бази місцевих бюджетів у 2011–2014 рр. були місцеві податки і збори. Так, їх частка у податкових надходженнях місцевих бюджетів хоча й мала позитивну тенденцію, однак у 2014 р. не займала й 10 % (табл. 3). Фактично основну фіскальну роль серед місцевих податків і зборів відігравав єдиний податок.

Таблиця 3

Динаміка надходження місцевих податків та зборів в Україні у 2011–2014 рр., млрд грн

Вид надходжень	2011	2012	2013	2014
Місцеві податки і збори	2,50	5,46	7,32	8,06
Частка місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів, %	3,4	6,4	8,0	9,2
Частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, %	1,4	2,4	3,3	3,5
Єдиний податок	1,988	4,816	6,641	7,413
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	-	0,000	0,023	0,045
Збір за місця для паркування транспортних засобів	0,057	0,068	0,065	0,061
Туристичний збір	0,028	0,038	0,042	0,025
Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності	0,432	0,533	0,547	0,511

Джерело: складено авторами за [14]

Окреслені тенденції стали передумовою для початку у 2014 р. реформи децентралізації загалом та фіскальної сфери – зокрема. Аналіз досліджуваної проблематики дає змогу виділити декілька окремих умовних етапів фіскальної децентралізації в Україні (рис. 1).

Перший етап охоплює 2014–2015 рр. і саме в цей період було прийнято більшість нормативно-правих актів в частині децентралізації влади загалом і фіскальної децентралізації – зокрема. Дорожньою картою реформи стала «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [16], адже саме в ній було закладено мету, принципи, завдання та інші складові реформи. На виконання завдань концепції було прийнято зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України.

Так, одним із ключових нововведень стало закріплення за органами місцевого самоврядування права самостійного формування місцевих бюджетів, що посилює їхню відповідальність за планування та використання фінансових ресурсів. Важливим кроком у цьому напрямі також стало надання місцевим радам можливості затверджувати свої бюджети незалежно від строків ухвалення державного бюджету, але не пізніше 25 грудня року, що передуює плановому. Це дозволило зменшити адміністративну залежність місцевого рівня від центральних органів влади та підвищити прогнозованість бюджетного процесу.



Рис. 1. Етапи реформи фінансової децентралізації в Україні

Джерело: складено авторами

Реформа також істотно розширила можливості місцевих органів влади у сфері боргової політики. Зокрема, було спрощено процедури надання місцевих гарантій і здійснення зовнішніх запозичень від міжнародних фінансових організацій шляхом запровадження принципу «мовчазної згоди» з боку Міністерства фінансів України. У разі відсутності рішення протягом одного місяця з моменту подання відповідних документів такі операції вважаються погодженими. Крім того, право на здійснення місцевих зовнішніх запозичень було поширене на всі міста обласного значення, що розширило інструментарій фінансування інвестиційних потреб територій.

Важливим елементом посилення фінансової автономії стало надання органам місцевого самоврядування права самостійно обирати установи для обслуговування коштів бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ – як в органах Державної казначейської служби України, так і в банківських установах. Такий підхід сприяв підвищенню гнучкості управління бюджетними ресурсами.

У частині доходної бази місцевих бюджетів було встановлено єдині нормативи зарахування загальнодержавних податків, зокрема ПДФО та податку на прибуток підприємств, за відповідними ланками бюджетної системи. Одночасно було скасовано практику індикативного планування показників місцевих бюджетів з боку Міністерства фінансів України, що означало відхід від директивного підходу до формування доходів на місцях.

Ще одним елементом реформи стало формування єдиного кошика доходів загального фонду місцевих бюджетів та розширення переліку джерел його наповнення. Сукупність цих змін заклала інституційну основу для переходу від трансфертно залежної моделі місцевих фінансів до системи, в якій власні доходи та фінансова відповідальність територіальних громад мають відігравати визначальну роль.

Однак, окремі зміни в частині формування податкових надходжень місцевих бюджетів, на нашу думку, послабили фінансову спроможність місцевих органів влади. Зокрема, запроваджені з 1 січня 2015 р. зміни у податково-бюджетному законодавстві істотно трансформували пропорції розподілу бюджетоутворюючих податків між рівнями бюджетної системи. Зокрема, до складу доходів обласних бюджетів було включено 10 % податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, що формально розглядалося як інструмент посилення їхньої фінансової бази. Водночас реалізація цієї норми супроводжувалася переглядом нормативів зарахування ПДФО, який традиційно є ключовим джерелом доходів місцевих бюджетів. До 2015 р. надходження ПДФО у повному обсязі акумулювалися у місцевих бюджетах із подальшим розподілом за встановленими нормативами. Натомість із початком реформи 25 % надходжень ПДФО, сформованих на територіях міст обласного значення, районів та об'єднаних територіальних громад, було спрямовано до Державного бюджету України. Таким чином, у результаті одночасного запровадження зазначених змін їхній сукупний

фіскальний ефект для місцевих бюджетів виявився асиметричним. Передача лише 10 % податку на прибуток підприємств не компенсувала вилучення 25 % ПДФО, особливо з огляду на співвідношення обсягів надходжень цих податків до зведеного бюджету. Так, у 2015 р. надходження ПДФО становили 100,0 млрд грн, тоді як податок на прибуток підприємств забезпечив лише 39,1 млрд грн [14]. За таких умов зміна нормативів розщеплення податкових надходжень фактично призвела до скорочення ресурсної бази місцевих бюджетів і посилила їх залежність від міжбюджетних трансфертів.

Починаючи з 2015 р., суттєвих змін зазнала структура місцевих податків і зборів, що безпосередньо позначилося на формуванні доходів місцевих бюджетів. Одним із ключових нововведень стало запровадження акцизного податку з роздрібною реалізації підакцизних товарів, ставка якого була встановлена на рівні 5 % від вартості продажу з урахуванням податку на додану вартість. Надходження від цього податку були закріплені за місцевими бюджетами за місцем здійснення реалізації, що створило додаткове джерело доходів для територіальних громад та посилило їх зацікавленість у розвитку торговельної інфраструктури. Паралельно було реформовано податок на майно шляхом його структурного укрупнення. До складу цього податку включено податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, транспортний податок та плату за землю, що сприяло консолідації майнових платежів у межах єдиного податкового інструменту місцевого рівня. Зміни торкнулися й спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Зокрема, платників колишнього фіксованого сільськогосподарського податку було виокремлено в окрему четверту групу платників єдиного податку зі збереженням зарахування відповідних платежів до місцевих бюджетів.

Другий етап реформи фіскальної децентралізації умовно охоплює 2016–2019 рр. Він був пов'язаний із трансформацією територіальної основи місцевого самоврядування та започаткуванням процесу добровільного об'єднання територіальних громад. Його нормативним підґрунтям стало ухвалення Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» у 2015 р., який визначив правові, організаційні та фінансові засади формування нових базових суб'єктів місцевого самоврядування. Хоча згаданий закон було ухвалено у 2015 р., практична реалізація реформи та масове формування об'єднаних територіальних громад розпочалися з 2016 р., коли новоутворені громади отримали прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом і фінансові стимули до об'єднання. Ключовою особливістю цього етапу стало поєднання адміністративної реорганізації з інструментами фіскальної децентралізації. Об'єднані територіальні громади отримали статус прямих учасників міжбюджетних відносин, що передбачало безпосередні взаємозв'язки з державним бюджетом без посередництва районного рівня. Це означало перехід від трансфертно-залежної моделі фінансування до системи, у якій громади самостійно формують і виконують свої бюджети, використовуючи власні та закріплені доходні джерела.

Поряд із закріпленням основних бюджетоутворюючих податків, додатковим стимулом для об'єднання громад стало запровадження державної інфраструктурної субвенції, кошти якої спрямовувалися на розвиток інженерної, соціальної та транспортної інфраструктури новоутворених громад. Таким чином, фіскальні інструменти використовувалися не лише як механізм фінансування поточних потреб, а й як важіль довгострокового територіального розвитку.

Упродовж 2016–2019 рр. процес добровільного об'єднання призвів до суттєвого скорочення кількості адміністративно-територіальних одиниць базового рівня – з понад 11 тисяч дрібних громад до близько півтори тисячі укрупнених суб'єктів. Очікувалося, що така консолідація дозволить досягти ефекту масштабу, зменшити адміністративні витрати та підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами. Водночас практика засвідчила, що фінансова спроможність новоутворених громад була нерівномірною і значною мірою залежала від економічної бази територій, демографічної структури та якості місцевого управління.

Третій етап реформи фіскальної децентралізації в Україні був пов'язаний із завершенням адміністративно-територіальної трансформації та інституційним закріпленням нової моделі місцевого самоврядування. Його ключовою подією стало ухвалення у 2020 р. Постанови Верховної Ради України № 807-ІХ «Про утворення та ліквідацію районів» [17], якою було встановлено нову територіальну основу публічної організації місцевих органів влади. У результаті було сформовано 136 укрупнених районів та остаточно визначено мережу з 1470 територіальних громад як базових суб'єктів місцевого самоврядування.

Фіскальне значення цього етапу полягало у ліквідації проміжного рівня бюджетного розподілу, який у попередній моделі створював дублювання функцій і розпорошення фінансових ресурсів. Фактичне згортання районних бюджетів у їх традиційному вигляді та передача основних фінансових повноважень безпосередньо громадам дозволили усунути так звану «подвійну систему» фінансування, за якої видаткові зобов'язання часто не відповідали реальним джерелам доходів.

Починаючи з 2021 р., всі територіальні громади функціонують в умовах єдиних принципів бюджетного забезпечення та міжбюджетних відносин. Це передбачає уніфікований доступ до базової дотації, реверсної дотації, а також до освітньої та медичної субвенцій, що формуються за загальнодержавними методиками. Такий підхід забезпечив вирівнювання стартових умов для громад незалежно від часу їх утворення та зменшив асиметрію між «ранніми» і «пізніми» учасниками

реформи.

Таким чином, третій етап реформи став завершальною ланкою у формуванні цілісної системи фінансової децентралізації. Якщо попередній період був спрямований на створення спроможних громад, то з 2020 р. було забезпечено інституційну завершеність реформи, закріпивши за територіальними громадами роль основних носіїв податкових і бюджетних повноважень. Саме на цьому етапі фінансова децентралізація набула системного характеру, перейшовши від експериментальної моделі до стабільно функціонуючої складової публічних фінансів України.

Четвертий етап реформи фінансової децентралізації в Україні виокремився внаслідок розгортання повномасштабної війни росії проти України та був пов'язаний із необхідністю оперативної адаптації публічних фінансів до функціонування в режимі воєнного стану. Воєнні дії спричинили різке зростання потреб у централізованому фінансуванні сектору безпеки й оборони, що зумовило тимчасове посилення ролі державного бюджету у перерозподілі фінансових ресурсів. Водночас базові інституційні засади фінансової децентралізації не були згорнуті, а, навпаки, – зазнали функціонального переосмислення.

Ключовою особливістю цього етапу стало поєднання елементів вимушеної фінансової централізації зі збереженням бюджетної автономії територіальних громад. Зміни до Бюджетного кодексу України, ухвалені у 2022 р., були спрямовані на підвищення гнучкості бюджетного процесу та розширення інструментів реагування на кризові виклики. Зокрема, органам місцевого самоврядування було надано право акумулювати невикористані залишки коштів на кінець бюджетного періоду без їх вилучення до державного бюджету, що дозволило формувати фінансові резерви для покриття непередбачених видатків.

Важливим напрямом адаптації стало розширення можливостей територіальних громад щодо залучення зовнішніх фінансових ресурсів. У період 2022–2024 рр. громади отримали право безпосередньо приймати міжнародну фінансову та гуманітарну допомогу, що сприяло оперативному фінансуванню відновлення інфраструктури, забезпеченню житлом внутрішньо переміщених осіб та підтримці базових соціальних послуг. Крім того, у період воєнного стану було спрощено бюджетні процедури, пов'язані з фінансуванням оборонних, безпекових і гуманітарних заходів на місцевому рівні. Територіальні громади отримали можливість оперативного перерозподіляти бюджетні асигнування, скорочувати строки погодження змін до бюджетів та здійснювати видатки за спрощеними процедурами. Це дозволило забезпечити безперервність функціонування критичної інфраструктури, підтримку територіальної оборони та реагування на наслідки бойових дій.

Водночас практика засвідчила значну диференціацію фінансових можливостей громад залежно від рівня воєнного навантаження, економічної бази та демографічних змін. Частина територіальних громад, розташованих у зоні активних бойових дій або тимчасової окупації, втратила левову частку податкового потенціалу, тоді як інші громади стали центрами концентрації населення та економічної активності. Так, в результаті високої оплати праці військовослужбовців, громади у яких були зареєстровані військові частини отримали потужне джерело податкових надходжень у вигляді ПДФО з військовослужбовців. Упродовж 2022–2023 рр. проблема так званого «військового ПДФО» набула широкого публічного та експертного резонансу. З одного боку, місцеві бюджети отримали значні додаткові ресурси, які частково спрямовувалися на фінансування потреб територіальної оборони, підтримку військових частин та соціальні програми. З іншого боку, така ситуація створила суттєві вертикальні та горизонтальні фінансові дисбаланси, адже зросли доходи місцевих бюджетів у той час, коли основний фінансовий тягар ведення війни ніс державний бюджет, та виникла різка нерівність між громадами залежно від факту дислокації військових частин. Кульмінаційним моментом вирішення окресленої проблеми стало ухвалення у другій половині 2023 р. змін до Бюджетного та Податкового кодексів України, відповідно до яких з 1 жовтня 2023 р. ПДФО з грошового забезпечення військовослужбовців було зараховано до доходів Державного бюджету України. Це явище наочно продемонструвало напруження між принципами фінансової децентралізації та потребами централізованого фінансування оборони в умовах воєнного стану.

Таким чином, четвертий етап реформи фінансової децентралізації засвідчив її інституційну стійкість і здатність до адаптації в умовах глибокої кризи. Незважаючи на об'єктивну необхідність посилення централізованого фінансування оборонних потреб, децентралізована модель публічних фінансів зберегла функціональність і забезпечила гнучке реагування на виклики воєнної економіки.

Описуючи окремі етапи реформи, необхідно проаналізувати фінансові ефекти, які отримали місцеві бюджети в результаті тих чи інших нормативно-правових змін. Насамперед, зауважимо, що з початком реформи у 2015 р. питома вага власних доходів місцевих бюджетів знизилася до 40,9 % або на 2,7 % у порівнянні з минулим роком. Частка податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів знизилася з 37,69 % у 2014 р. до 33,36 % у 2015 р. (табл. 4).

Основна причина цього пов'язана зі зниженням надходжень ПДФО до місцевих бюджетів, внаслідок згаданого уже перерозподілу пропорцій його надходжень між державним та місцевими бюджетами. Крім цього, істотно зросли неподаткові надходження в абсолютному вимірі – з 12,26 млрд грн у 2014 р. до 20,15 млрд грн у 2015 р.

Таблиця 4

Доходи місцевих бюджетів України за статтями доходів у 2015–2024 рр., млрд грн

Вид надходжень	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Податкові надходження	98,22	146,90	201,01	232,53	270,55	285,57	346,71	393,46	434,54	441,09
Частка податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів, %	33,36	40,12	40,03	41,34	48,27	60,57	59,71	70,88	66,58	64,91
Податок на доходи фізичних осіб	54,92	78,97	110,65	138,16	165,50	177,83	212,23	272,25	289,40	257,53
Податок на прибуток підприємств	4,28	5,88	6,48	9,30	10,23	9,78	16,09	13,51	15,45	27,91
Рентна плата	2,15	2,52	2,47	4,82	5,28	4,64	8,57	8,74	5,98	6,53
Акцизний податок	7,68	11,63	13,16	13,80	13,72	15,55	17,85	13,08	22,40	27,84
Місцеві податки і збори	27,04	42,26	52,59	61,03	73,58	75,69	89,90	84,31	100,01	119,81
<i>у тому числі:</i>										
податок на майно	16,01	24,99	29,06	31,27	37,99	37,43	43,24	36,79	43,83	50,24
єдиний податок	10,98	17,17	23,39	29,56	35,27	38,03	46,28	47,23	55,81	69,13
Екологічний податок	1,59	3,37	2,98	2,14	2,24	2,09	2,07	1,58	1,30	1,47
Інші податки та збори	0,55	2,28	12,67	3,29	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Неподаткові надходження	20,15	21,86	25,97	28,03	26,11	21,46	27,18	22,04	36,51	43,60
Доходи від операцій з капіталом	1,63	1,40	1,87	2,14	2,93	3,47	3,46	2,28	3,62	4,85
Цільові фонди	0,40	0,50	0,62	0,68	0,60	0,65	0,57	0,34	0,35	0,62
Разом доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів)	120,48	170,75	229,50	263,48	300,18	311,30	377,97	418,34	475,22	491,60
Офіційні трансферти	173,98	195,40	272,60	298,94	260,35	160,18	202,73	136,75	177,39	187,93
Всього	294,46	366,15	502,1	562,42	560,53	471,48	580,7	555,09	652,61	679,53

Джерело: складено авторами за [14; 15]

Разом із цим, у 2015 р. відбулося суттєве зростання частки місцевих податків і зборів у податкових надходженнях та доходах місцевих бюджетів. Зокрема, якщо у 2014 р. їх питома вага у податкових надходженнях становила 9,2 %, то у 2015 р. зросла до 27,5 % (табл. 5). Однак це відбулося не за рахунок зростання бази оподаткування чи інших елементів місцевих податків, а в результаті зарахування земельного податку до складу місцевих.

Таблиця 5

Динаміка надходження місцевих податків та зборів в Україні у 2015–2024 рр., млрд грн

Вид надходжень	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Місцеві податки і збори	27,04	42,26	52,59	61,03	73,58	75,69	89,90	84,31	100,01	119,81
Частка місцевих податків і зборів у податкових надходженнях місцевих бюджетів, %	27,5	28,8	26,2	26,2	27,2	26,5	25,9	21,4	23,0	27,2
Частка місцевих податків і зборів у доходах місцевих бюджетів, %	9,2	11,5	10,5	10,9	13,1	16,1	15,5	15,2	15,3	17,6

продовження табл. 5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
у т. ч.										
Податок на майно	16,01	24,99	29,06	31,27	37,99	37,43	43,24	36,79	43,83	50,24
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	0,746	1,419	2,426	3,636	4,882	5,759	7,821	7,119	9,140	10,677
Земельний податок	14,831	23,324	26,385	27,321	32,836	31,472	35,264	29,568	34,529	39,335
Транспортний податок	0,434	0,247	0,246	0,315	0,276	0,203	0,158	0,103	0,161	0,220
Єдиний податок	10,98	17,17	23,39	29,56	35,27	38,03	46,28	47,23	55,81	69,13
Збір за місця для паркування транспортних засобів	0,060	0,066	0,078	0,100	0,115	0,091	0,127	0,102	0,151	0,174
Туристичний збір	0,037	0,054	0,070	0,091	0,196	0,131	0,244	0,186	0,223	0,273

Джерело: складено авторами за [14; 15]

Таким чином, ми доходимо до висновку, що за результатами 2015 р., який фактично був першим, в якому почали діяти основні норми щодо зміцнення дохідної частини місцевих бюджетів, не відбулося позитивних зрушень в їх структурі, а, навпаки, – вони стали більш залежними від державного бюджету.

У 2016–2019 рр. спостерігається поступове зростання фінансової незалежності місцевих бюджетів, адже питома вага їх власних доходів збільшилась із 46,6 % до 53,6 %, а частка податкових надходжень – із 40,12 % до 48,27 %. Причому, у 2015–2018 рр. спостерігалось стабільне зростання доходів місцевих бюджетів загалом та їх основних складових – доходів без урахування міжбюджетних трансфертів та офіційних трансфертів (тобто дотацій та субвенцій з державного бюджету). Починаючи з 2019 р., спостерігається суттєве зниження офіційних трансфертів, які надходили до місцевих бюджетів. Так, якщо у 2018 р. їх абсолютне значення становило 298,94 млрд грн, то у 2019 р. знизилось до 260,35 млрд грн, а у 2020 р. – до 160,18 млрд грн. Саме за рахунок цього у зазначених роках спостерігається зниження доходів місцевих бюджетів загалом та суттєве зростання частки податкових надходжень. Причина такого явища комплексна та охоплює декілька детермінант. У 2019 р. це скорочення відображало завершення стимулюючої фази реформи та зменшення потреби у спеціальних субвенціях для об'єднаних громад, у 2020 р. – наслідки адміністративно-територіальної консолідації, ліквідації районного рівня та перекласифікації фінансових потоків у поєднанні з пандемією COVID-19, тоді як у 2022 р. воно було результатом переходу бюджетної системи до функціонування економіки в умовах воєнного стану, що вимагало концентрації ресурсів у державному бюджеті для фінансування оборонних потреб.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, ми доходимо до висновку, що реформа фіскальної децентралізації у довгостроковому періоді позитивно вплинула на фінансову незалежність місцевих бюджетів. Однак короткостроковий аналіз окремих етапів засвідчив або відсутність позитивного впливу, або й негативні тенденції в окремих роках. Відповідно, оцінювання ефективності реформи та її вплив на фінансову незалежність органів місцевого самоврядування потрібно здійснювати за підсумками довгострокового періоду.

Очевидно, що період реформи співпадає з рядом кризових явищ в економіці України: початком війни у 2014 р., кризами, які спричинені пандемією COVID-19 у 2020 р. та повномасштабною війною у 2022 р. Саме ці події, з одного боку, стали каталізаторами реформи, а з іншого – посилили незалежність місцевих бюджетів внаслідок об'єктивної потреби скорочення офіційних трансфертів з державного бюджету. Разом із цим, варто відзначити, що такі безпрецедентні події виявили стійкість місцевих бюджетів та їх відносну самостійність при збереженні забезпечення базових потреб місцевих громад.

Зважаючи на зазначене, висловлюємо переконання у необхідності подальшого розвитку фіскальної децентралізації. Вважаємо, що її наступний етап буде обумовлений післявоєнними тенденціями, пов'язаними зі стабілізацією економіки та відбудовою інфраструктури. Завданням територіальних громад на цьому етапі має стати розширення податкової бази на місцевому рівні в результаті залучення інвестицій та розвитку підприємництва.

Разом із цим, державна політика має бути сконцентрована на:

– поглибленні фіскальної автономії місцевого рівня, що передбачає не стільки розширення переліку місцевих податків, скільки посилення ролі власних і закріплених доходів у структурі

бюджетних ресурсів громад та підвищення відповідальності органів місцевого самоврядування за результати податкової політики;

– цифровізації управління місцевими фінансами, що виступає системоутворюючим чинником післявоєнної моделі фінансової децентралізації, оскільки забезпечує прозорість бюджетного процесу, підвищує ефективність податкового адміністрування та створює інституційні умови для контролю за використанням ресурсів відновлення і міжнародної фінансової допомоги;

– формуванні євроінтеграційної моделі багаторівневого фінансового управління, яка передбачає гармонізацію української системи публічних фінансів із принципами Європейської хартії місцевого самоврядування та практиками ЄС, зокрема щодо чіткого розмежування повноважень, фінансової відповідальності та механізмів горизонтального вирівнювання.

Література

1. Петик Л., Петрович А., Педченко І. Податкова децентралізація в Україні: проблеми й перспективи. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 12/2. С. 24-28.
2. Пономарьова Т. В., Комлева М. А. Огляд фінансової децентралізації в розрізі податків місцевих і державного бюджетів України. *Бізнес інформ*. 2021. № 1. С. 251-257.
3. Десятнюк О. М., Ткачик Ф. П. Роль податкового потенціалу в розвитку місцевого самоврядування в Україні. *Світ фінансів*. 2021. № 1(66). С. 77-88.
4. Єфименко Т. І. Майнове оподаткування: контекст фінансової децентралізації в Україні. *Фінанси України*. 2022. № 1. С. 27-49.
5. Bui T., Kovalchuk O. Financial Decentralization and Fiscal Imbalance of Local Budgets in Ukraine. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2020. Т. 5. № 1. С. 21-26.
6. Крисоватий А. І., Ткачик Ф. П. Еволюційна парадигма фінансового федералізму: трансформація досвіду США в український децентралізм. *Бізнес інформ*. 2021. № 8. С. 109-116.
7. Тропіна В. Б., Клименко А. М. Податки у формуванні фінансового ресурсу територіальних громад: Україна та ЄС. *Економічний вісник університету*. 2021. № 49. С. 181-188.
8. Shevchuk O., Martynenko V. An integrated approach to assessing the level of fiscal policy decentralization. *Investment Management and Financial Innovations*. 2020. № 17(1). P. 49-63.
9. Kriuchkova N. Fiscal Decentralization in Ukraine: Theoretical and Applied Problems of Development. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. № 1(28). С. 69-75.
10. Fiscal Policy in a Decentralized Space of the Financial System of Ukraine / Trusova N. V., Synchak V. P., Borovik L. V., Kostornoi S. V., Chkan I. O., Forkun I. V. *International Journal of Criminology and Sociology*. 2021. № 9. P. 2891-2904.
11. Фінансова децентралізація в Україні: пошуки нових підходів до розвитку місцевого самоврядування / Теремецький В., Соляник К., Закоморна К., Попрошаєва О., Яковчук Я. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. № 2(37). P. 180-189.
12. Kovalchuk A. Fiscal Decentralization: the Practice of Interaction Between Central and Local Authorities in Ukraine and World. *Customs Scientific Journal*. 2020. № 1. P. 13-19.
13. Ткачик Ф. П. Організаційно-правові детермінанти фінансової політики на державному та місцевому рівнях. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2021. № 3(120). С. 128-133.
14. Звіти про виконання Державного бюджету України за 2011–2021 рр. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets> (дата звернення: 02.10.2025).
15. Державний веб-портал бюджету для громадян. Доходи місцевих бюджетів. *Міністерство фінансів України*. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 02.10.2025).
16. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.10.2025).
17. Про утворення та ліквідацію районів : Постанова Верховної Ради України від 17.07.2020 № 807-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (дата звернення: 02.10.2025).

References

1. Petyk, L., Petrovych, A. and Pedchenko, I. (2020), "Tax decentralisation in Ukraine: problems and prospects", *Ekonomika. Finansy. Pravo*, no. 12/2, pp. 24-28.
2. Ponomariova, T.V. and Komlieva, M.A. (2021), "Overview of fiscal decentralisation in terms of local and state budget taxes in Ukraine", *Biznes inform*, no. 1, pp. 251-257.
3. Desiatniuk, O.M. and Tkachyk, F.P. (2021), "The role of tax potential in the development of local self-government in Ukraine", *Svit finansiv*, no. 1(66), pp. 77-88.
4. Yefymenko, T.I. (2022), "Property taxation: the context of fiscal decentralisation in Ukraine", *Finansy Ukrainy*, no. 1, pp. 27-49.

5. Bui, T. and Kovalchuk, O. (2020), "Financial Decentralization and Fiscal Imbalance of Local Budgets in Ukraine", *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*, Vol. 5, no. 1, pp. 21-26.
6. Krysovatiy, A.I. and Tkachyk, F.P. (2021), "The evolutionary paradigm of fiscal federalism: transforming the US experience into Ukrainian decentralisation", *Biznes inform*, no. 8, pp. 109-116.
7. Tropina, V.B. and Klymenko, A.M. (2021), "Taxes in the formation of financial resources of local communities: Ukraine and the EU", *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, no. 49, pp. 181-188.
8. Shevchuk, O. and Martynenko, V. (2020), "An integrated approach to assessing the level of fiscal policy decentralization", *Investment Management and Financial Innovations*, no. 17(1), pp. 49-63.
9. Kriuchkova, N. (2021), "Fiscal Decentralization in Ukraine: Theoretical and Applied Problems of Development", *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, no. 1(28), pp. 69-75.
10. Trusova, N.V., Synchak, V.P., Borovik, L.V. et al. (2021), "Fiscal Policy in a Decentralized Space of the Financial System of Ukraine", *International Journal of Criminology and Sociology*, no. 9, pp. 2891-2904.
11. Teremetskyi, V., Soliannik, K., Zakomorna, K. et al. (2021), "Fiscal decentralization in Ukraine: searching for new approaches to the development of local self-government", *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 2(37), pp. 180-189.
12. Kovalchuk, A. (2020), "Fiscal Decentralization: the Practice of Interaction Between Central and Local Authorities in Ukraine and World", *Customs Scientific Journal*, no. 1, pp. 13-19.
13. Tkachyk, F.P. (2021), "Organizational and legal determinants of fiscal policy at the state and local levels", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, no. 3(120), pp. 128-133.
14. Ministry of Finance of Ukraine (2022), "Reports on the implementation of the State Budget of Ukraine for 2011–2021", available at: <https://www.mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets> (access date October 02, 2025).
15. Ministry of Finance of Ukraine (2025), "State web portal of budget for citizens. Local budget revenues", available at: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (access date October 02, 2025).
16. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Order "On the approval of the Concept of reforming local self-government and territorial organization of power in Ukraine" dated 01.04.2014 no. 333-p, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (access date October 02, 2025).
17. Verkhovna Rada of Ukraine (2020), Decree "On the formation and liquidation of districts" dated 17.07.2020 no. 807-IX, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-20#Text> (access date October 02, 2025).

Валігура В.А., Одайський О.Б., Вакуліч І.П., Сорока М.В.

ПРАГМАТИКА ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Мета. Виявлення передумов реформи фіскальної децентралізації в Україні, виділення окремих етапів її проведення та оцінювання впливу на формування доходів місцевих бюджетів.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, зокрема аналіз і синтез, індукцію та дедукцію, системний і структурно-функціональний підходи. Для оцінювання фіскальних ефектів реформи застосовано методи порівняльного та динамічного аналізу, статистичні методи обробки офіційних даних Міністерства фінансів України та державного веб-порталу бюджету для громадян. Етапність фіскальної децентралізації обґрунтовано з використанням інституційного підходу та елементів концепції фіскального федералізму.

Результати дослідження. Доведено, що реформа фіскальної децентралізації в Україні мала нерівномірний фіскальний ефект у короткостроковому періоді, однак у довгостроковій перспективі сприяла зростанню фінансової незалежності місцевих бюджетів. Встановлено, що у 2011–2014 рр. дохідна база місцевих бюджетів характеризувалася високою залежністю від міжбюджетних трансфертів і обмеженою роллю місцевих податків. Запровадження реформи у 2015 р. супроводжувалося тимчасовим зниженням питомої ваги власних доходів унаслідок перегляду нормативів зарахування ПДФО, однак у 2016–2019 рр. відбулося поступове посилення податкової спроможності громад. Обґрунтовано, що різке скорочення обсягів офіційних трансфертів у 2020 та 2022 роках було зумовлене, відповідно, завершенням адміністративно-територіальної реформи, пандемією COVID-19 та переходом бюджетної системи до функціонування в умовах воєнного стану.

Наукова новизна результатів дослідження. Проведено комплексний аналіз фіскальної децентралізації з позицій її прагматичної дії на формування доходів місцевих бюджетів у довгостроковому періоді. Запропоновано авторський підхід до періодизації реформи фіскальної децентралізації в Україні з урахуванням інституційних змін і кризових чинників, а також обґрунтовано взаємозв'язок між трансформацією міжбюджетних відносин і динамікою податкових надходжень на субнаціональному рівні.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати можуть бути використані органами державної влади та місцевого самоврядування при формуванні податково-бюджетної політики, удосконаленні механізмів міжбюджетного вирівнювання та розробці післявоєнної

стратегії розвитку фінансової децентралізації.

Ключові слова: фінансова децентралізація, фінансовий федералізм, фінансова політика, місцеві бюджети, податки, податкові надходження, міжбюджетні трансферти, територіальні громади, податок на доходи фізичних осіб.

Valihura V.A., Odaiskyi O.B., Vakulich I.P., Soroka M.V.

PRAGMATICS OF FISCAL DECENTRALIZATION IN THE CONTEXT OF FORMING LOCAL BUDGET REVENUES IN UKRAINE

Purpose. The aim of the article is to identify the prerequisites for the reform of fiscal decentralization in Ukraine, highlight individual stages of its implementation and assess the impact on the formation of local budget revenues.

Methodology of research. The research process involved the use of general scientific and special methods of cognition, in particular analysis and synthesis, induction and deduction, systemic, structural and functional approaches. To assess the fiscal effects of the reform, comparative and dynamic analysis methods were used, as well as statistical methods for processing official data from the Ministry of Finance of Ukraine and the state budget web portal for citizens. The phasing of fiscal decentralization was substantiated using an institutional approach and elements of the concept of fiscal federalism.

Findings. The article proves that fiscal decentralization reform in Ukraine had an uneven fiscal effect in the short term, but in the long term contributed to the growth of financial independence of local budgets. It has been established that in 2011–2014, the revenue base of local budgets was characterized by high dependence on interbudgetary transfers and the limited role of local taxes. The introduction of the reform in 2015 was accompanied by a temporary decrease in the share of own revenues due to the revision of personal income tax (PIT) crediting standards, but in 2016–2019, there was a gradual strengthening of the tax capacity of communities. It has been substantiated that the sharp reduction in official transfers in 2020 and 2022 was due to the completion of the administrative and territorial reform, the COVID-19 pandemic and the transition of the budget system to functioning under martial law.

Originality. A comprehensive analysis of fiscal decentralization was conducted from the perspective of its pragmatic impact on the formation of local budget revenues in the long term. The author proposes an approach to the periodization of fiscal decentralization reform in Ukraine, taking into account institutional changes and crisis factors, and substantiates the relationship between the transformation of interbudgetary relations and the dynamics of tax revenues at the subnational level.

Practical value. The obtained results can be used by state authorities and local self-government bodies in the formation of tax and budget policy, the improvement of interbudgetary equalization mechanisms and the development of a post-war strategy for the development of fiscal decentralization.

Key words: fiscal decentralization, fiscal federalism, fiscal policy, local budgets, taxes, tax revenues, interbudgetary transfers, territorial communities, personal income tax.

Дата надходження рукопису: 03.11.2025

Дата прийняття рукопису до друку: 04.12.2025

Дата публікації: 26.12.2025